

**KIBRIS TÜRK MÜCADELE TARİHİNDE BAYRAK ve
DİĞER SANCAK RADYOLARI 1963-1974**

Ulvi KESER*

Makale Geliş Tarihi-Received: 18.06.2017
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 08.09.2017

ÖZ

1960 yılında Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantörlüğünde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti özellikle Makarios'un bunu Enosis ve Megali İdea için bir atlama tahtası olarak görmesi nedeniyle sadece 3 yıl sonra 21 Aralık 1963 tarihinde Akritas Planı çerçevesinde adadaki Türkleri ortadan kaldırmayı amaçlayan saldırılarla yıkılmıştır. Bu tarihten sonra Kıbrıs Türkleri bir kere daha acı, gözyaşı, göç ve çeşitli ambargolarla yüzleşmek zorunda kalmıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti Radyo İstasyonu da Rumların elinde olduğundan gerek ada içine ve gerekse ada dışına seslerini duyurabilmek için Kıbrıslı Türkler yeni çabalara girmişler ve uzun mücadelelerin ardından önce Bayrak Radyosu ve ardından diğer Türk radyolarını tesis etmeyi başarmışlardır. Bu çalışma kapsamında adada 1963-1974 döneminde faaliyette olan Kıbrıs Türk radyoları mercek altına alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bayrak, Radyo, Canbulat, EOKA, Anamur.

---

* Prof. Dr., Kıbrıs Amerikan Üniversitesi, Siyasal Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, ulvi.keser@gmail.com

**BAYRAK AND THE OTHER MILITARY RADIOS IN TURKISH
CYPRIOT STRUGGLE HISTORY 1963-1974**

ABSTRACT

The Republic of Cyprus established under the guarantee of Turkey, Greece and the United Kingdom unfortunately doesn't last long, and gets demolished in 21st December 1963 since the Archbishop Makarios takes the newly-established country into consideration to be a springing means on the way of Megali Idea and Enosis due to the Akritas Plan aiming to erase all the Turkish Cypriots on the island. Then the Turkish Cypriots once more comes face to face with the agony, tears, migration and a variety of the embargoes. Because the Cyprus Broadcasting Corporation is under the control of the Greek Cypriots, the Turkish Cypriots make their voices hear not only on the island but also abroad, and manage to establish firstly the Bayrak Radio, then the others on the island. This scientific study will mainly focus on the Turkish Cypriot radio stations served in 1963-1974 period.

Keywords: Bayrak, Radio, Canbulat, EOKA, Anamur.

148

IJSI 8/1
Haziran/
June
2015

GİRİŞ

Kıbrıs'ta bilinen ilk radyo istasyonu İkinci Dünya Savaşı sonrasında, adada konuşlanan Agrotur ve Dikelya üslerinde görevli İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri (Royal Air Force) mensupları tarafından kurulmuştur. Cyprus Forces Broadcasting Service (Kıbrıs Askeri Radyo Servisi) adıyla 1948 yılında hizmete giren radyo istasyonu ilk olarak Lefkoşa'da faaliyete başlamış ve İngiltere'nin resmi radyo kanalı olan BBC (British Broadcasting Corporation)'nin yayın ilkelerini benimseyerek yola çıkmıştır (Pirgali, 2008: 11). Bu radyo adada konuşlanmış İngiliz askeri personeline hizmet vermeye yönelik olarak tesis edilmiş, bununla birlikte yaptığı İngilizce yayınlarla Kıbrıslı Türklere ve Rumlara da hizmet etmiştir (Dedeçay, 2009: 301-302). Söz konusu radyo istasyonu ancak 1949 yılından itibaren haftada sadece iki saat Türkçe yayın yapmış ve 16 Ağustos 1960 tarihinde Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın garantörlüğü altında Kıbrıs Cumhuriyeti kuruluncaya kadar faaliyetlerine devam etmiştir.

Askeri amaçlı kurulan bu radyo istasyonu dışında adada ayrıca Türkiye'den Ankara Radyosu, Sovyetler Birliği'nden Moskova Radyosu ve İngiltere'den de BBC yayınları dinlenebilmiştir (Coşkun, 2011: 20). Bu tarihten sonra ise söz konusu radyo istasyonu Kıbrıs Cumhuriyeti'nin resmi yayın organı CYBC olarak bilinen Kıbrıs Yayın Korporasyonu (Cyprus Broadcasting Corporation, 1959) olarak yayın hayatına devam etmiştir (Aval, 2009: 89-91). Bu radyoda başlayıp daha sonra Bayrak Radyosu'nda da yöneticilik yapanlar arasında "entelektüel ve kültürlü bir öğretmen ve 1976'dan itibaren ise Bayrak Radyo ve Televizyonu (BRT)'nin ilk müdürü olan"¹ Suphi Rıza da bulunmaktadır. İngilizlerin adada kurdukları bu radyo istasyonunda görev yapanlar arasında bulunan Hüseyin Kanatlı bu radyo istasyonu ile ilgili olarak "...Türklerin ayrı, Rumların ayrı bölümleri ve bu bölümlerin başında da Türkçe ve Rumca Neşriyat Müdürlüğü bulunmaktaydı. Radyocuların yayınlarını kendi müdürleri denetlemekteydi. Dönemin Türkçe Neşriyat Müdürü ise Suphi Rıza Bey'di... Biz esas radyoculuğu orada öğrendik. Büyük bir titizlik söz konusuydu..." (Kanatlı,

¹ Eski KKTC Başbakanlarından Hakkı Atun, Mağusa Ortaokulu'na başladığı 1947- 1950 yıllarında Suphi Rıza'nın Mağusa Ortaokulu'nda okul müdürü olarak görev yaptığını ve köyde yaşadığı dönemde ikinci sınıfta kendisini okuttuğunu söylemiştir (Atun, 2016: 56).

2015) demıştır. Kıbrıslı Türkler arasında bu radyoda göreve başlayan ilk kişiler arasında ayrıca Peyker Tevfik (Ortam, 1992), Şule Örfi (Süha) (Koç, 2015: 10) ve Sevil Emirzade de vardır (Emirzade, 2016).

Hazırlanan yönergeyle ortak bir radyo istasyonu kurulması ve bu istasyon vasıtasıyla başta radyo ve televizyon olmak üzere ilgili alanlarda sesli ve görüntülü yayın yapılması kabul edilmiştir. Böylece bu radyo istasyonuna ve Londra-Zürich Antlaşmalarına uygun bir şekilde garantör devletler olarak bu antlaşmalara imza atan İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın talepleri doğrultusunda Türk ve Rum personel istihdam edilmeye başlanmıştır. Bu oran devletin diğer bütün kurum ve kuruluşlarında olduğu üzere % 70 Rum ve % 30 Kıbrıslı Türk olarak belirlense de Rumlar bu kurala hiçbir şekilde riayet etmemişlerdir. Kıbrıslı Türklerin esaret ve mücadele döneminde açmaya çalıştıkları Bayrak Radyosu öncesinde ise Kıbrıslı Rumların radyo yayınları söz konusu olmuştur ve bu yayınlar 1960 yılından çok daha önce başlamıştır (Dedeçay, 1988: 47). 4 Ekim 1953 tarihinde yayın hayatına başlayan bu radyo istasyonunun ardından 1957 yılında da ilk televizyon yayını gerçekleştirilmiştir.²

Garantörlük Antlaşması'na uygun olarak Kıbrıs Cumhuriyeti çerçevesinde devlet memurluğu kadrolarında % 70 Rum ve % 30 Kıbrıslı Türk çalıştırılması konusu ise Rumların farklı dönemlerde yaptıkları çeşitli baskılar sonucunda hiçbir zaman hayata geçirilememiştir. Özellikle Başpiskopos ve Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Makarios'un 1962 yılından itibaren Anayasa üzerinde Kıbrıs Türklerinin haklarını gasp eden on üç değişiklik yapma fikri adayı kaosa sürüklemiş ve 21 Aralık 1963 günü başlayan Rum saldırılarıyla Kıbrıs Cumhuriyeti fiilen ortadan kalkmıştır. Türk çalışanların silahlı saldırılar ve tehditler nedeniyle radyoya gidememelerinin ardından radyoda çalışan Ermeni ve Rum memurlar vasıtasıyla programlar devam ederken Kıbrıs Türkleri asi olarak

² Öte yandan 1960'lı yıllardan itibaren faaliyete geçen RIK (PIK) TV Kanalı, özellikle Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından Kıbrıslı Türklerle Kıbrıslı Rumların müşterek hizmet verdikleri ve yayınlar gerçekleştirdikleri bir TV kanalı haline gelmiştir. Fakat Aralık 1963 günü başlayan Rum saldırılarının ardından Türklerin buradaki hizmetleri sona ermiş ve TV kanalı sadece Rumlara hizmet eder hale gelmiştir (Coşkun, 2011: 21).

nitelendirilmişlerdir. Türk radyo personelinin can güvenliğinin olmaması ve 21 Aralık 1963 tarihinde kurulan ortak radyo istasyonuna gidememeleri nedeniyle yayınlar, Rumlar tarafından Türk aleyhtarı ve Rum yanlısı olarak yapılmaya başlamıştır (Başkaya, 2016: 101).

1. BAYRAK RADYOSU

Rumlarla ortak kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin fiilen ortadan kalkmasıyla Kıbrıs Türklerinin hayatları tam anlamıyla kararmaya başlamıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti fiilen ortadan kalktığından devlet hizmetinde görev yapan Türk memurların işe gitmemesi nedeniyle maaşları da ödenmemiştir. Ayrıca ekonomik baskı ve ambargo nedeniyle çarşılarda dükkânlar kapanırken piyasa tam anlamıyla durmuştur. İnsanların can, mal ve en önemlisi de namus güvenliklerinden endişe etmeleri sebebiyle Lefkoşa'nın civar köylerinden alışverişe gelen veya çarşı pazarda satış yapan neredeyse tek bir köylü bile kalmamıştır.

Şubat 1959'da Londra Anlaşması için Londra'da bulunan Rauf R. Denктаş "Rumlar bizi radyo servislerinden mahrum edebilirler. Radyo kültürel bir araçtır, eğitim ve kültür işleri toplumların yetki sınırlarına girdiğine göre kendi radyomuzu kurma hakkımız vardır. Bu safhada bu hakkı talep edelim." teklifinde bulunmuş; ancak bu teklif o günlerde taraftar bulamamıştır (Denктаş, 1996: 346). 1960 Cumhuriyeti'nin kurulması sonrasında Rauf R. Denктаş'ın kültür ve eğitim işlerinden sorumlu Cemaat Meclisi Başkanı olarak yaptığı müracaatlar, hükümet ve Anayasa Mahkemesi tarafından reddedilmiş; fakat (Denктаş, 1996: 347) Kıbrıs Türkü'nün varoluş mücadelesinde tartışmasız önemli bir konuma sahip olan Bayrak Radyosu'nun kurulması engellenememiştir.³

---

³ 21 Aralık 1963 tarihinde Rum saldırılarının başlaması ve Rum radyosunun Türk cemaatinin moralini bozan yayınlar yapmaya başlamasıyla bir radyo istasyonu kurulması fikri gündeme gelmiştir. Esasında bu konuyla ilgili çalışmalar çok daha önceden başlatılmış ve Rum radyosunun yanlı ve moral bozucu yayınları karşısında adada olup bitenleri yansıtmak amacıyla hazırlıklar yapılmıştır. Özellikle Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) Lefkoşa Sancaktarı Ahmet Göçmez'in girişimleri ve Bayraktar

Konuyla ilgili olarak bir dönem BRT Müdürlüğü görevi de yapan Özer Kanlı, “21 Aralık 1963 öncesinde de Kıbrıslı Türklerin radyo istasyonu kurma konusunda girişimlerinin olduğunu, konu ile ilgili yaptıkları müracaatın ise radyo istasyonu kurulacağı gerekçesiyle reddedildiğini belirtmiştir. Radyo’ya ‘Bayrak’ isminin de rastgele verilmediğini, Kıbrıs adasının fethi sırasında verilen ilk şehidin Bayraktar olarak bilindiğini vurgulamıştır. Yapılan başvuruların reddinden sonra ise o zamanki ismiyle Sedat Simavi Sanat Okulu için başvuru yapıldığını ve belli cihazların bu okula getirildiğini belirtmiştir. 21 Aralık 1963’de Kanlı Noel çatışmalarının başlaması süreci tetiklemiş ve TMT yetkilileri radyonun kurulması için tüm ilgilileri haberdar etmiştir. Tüm bunların bir araya gelmesi sonucu Bayrak Radyosu ortaya çıkmıştır...” (Haberdar, 2011) demiştir.

24 Aralık 1963 tarihinde verilen “Kahraman Mücahitlerimizin sesini doğru olarak yansıtabilecek bir radyoya ihtiyaç vardır” direktifinin alınmasından hemen sonra çalışmalara başlanmıştır. O günlerde Kıbrıs Telekomünikasyon İdare Meclisi asbaşkanı konumunda olan Ali Gürsoy’un da büyük destek verdiği bu çalışma sonrasında Lefkoşa’da Şht. Salahi Şevket Sokağı (Viktorya Caddesi)’nda bulunan Orhan Şevket’in deposundaki hurda malzemelerden radyo istasyonu kurma projesi de böylece hayata geçirilmiştir (Mengüç, 2013: 264-266). Bölgeden sorumlu Kara Petek Beyi Aziz Rüstem’in verdiği bilgiler doğrultusunda malzemeleri Rum tehdidi altındaki bölgeden almak üzere Yıldırım Grup Komutanı Mehmetali Tremeşeli sorumluluğunda Alpay Mustafa, Mahmut Hüdaverdi, İbrahim Tremeşeli, Tacettin Atai, Fil Turgut (Mustafa), Esat Hüdaverdi, Hüseyin Pof, Özkan Atasoy, Mehmet Öksüzer, Mustafa Ormancı, Kemal Kalıçay, Mustafa Osman ve Ali Gürsoy’dan oluşan ekip bölgeye gitmiştir (Özkaloğlu, 2015). Pavlidis Garajı yakınlarında Rumlarla girilen çatışma sonrasında depoya girilmiş ve Ali Gürsoy’un gösterdiği malzemeler derhal alınarak kamyonete yüklenmiştir. Emniyetli bölgeye geçirilen malzemeler, Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Vekili Dr. Fazıl Küçük’ün Cumhurbaşkanı Muavinliği Sarayı’nın bir zamanlar İngiliz sömürge yönetimi tarafından İngiliz Valisinin atları için ahır olarak da kullanılan garajında birkaç cesur ve işbilir teknisyen vasıtasıyla ve

---

Kenan Çoygun’un onayıyla alınan ekipman TMT’ye ait bir depoya kaldırılmıştır. Fakat Aralık 1963 olaylarının başlaması ve bu malzemelerin elde bulunmaması nedeniyle sıkıntılı bir süreç başlamıştır.

derme çatma araçlarla kurulmuştur. Burada adı geçmesi gereken bir başka kişi de Arap asıllı Muhammed Enis'tir ve Kıbrıs'ta genellikle Abdullah olarak bilinmektedir. O da tıpkı Ergün Orhan Şevket gibi özellikle İngilizlerin adadaki üslerinden topladığı hurda malzemeleri satarak geçimini sağlayan kişilerden birisiydi ve onun depoları da Bayrak Radyosu için önemli bir kaynak teşkil etmiştir.⁴

Söz konusu garajda vericinin kurulabilmesi ve radyo yayını yapılabilmesi amacıyla Dr. Fazıl Küçük'ün makam aracı olarak kullandığı Austin Princess marka siyah araç da garajdan çıkartılmış ve Lefkoşa'yı çevreleyen hisarın üzerinde bir yerlere park edilmiştir. Dr. Fazıl Küçük'ün makamı ise geleceğinden kaygılı insanlarla dolup taşmıştır ve bu durum da radyonun güvenliği bağlamında sıkıntı yaratmıştır. Bu noktada Ahmet Yusuf Atamsoy garajda radyo istasyonunun nasıl kurulduğu ve ilk anonsu kimin yaptığı konusunda bazı açıklamalarda bulunmuştur (Atamsoy, 2012);

"...Özer Berkem, CMC'de çalışırken böyle bir vericiyi araba üzerinde akülerle çalıştırdığını söylemiş. 25 Aralık'ta Başkanlık Sarayı avlusundaki akü toplama telaşı birkaç gün yaşandı; ancak yeterli verim alınamamıştır. Bu arada Özer Berkem ve arkadaşları Özhan Ragıp, Erdoğan Nami, Yusuf Gazi, Önder Atai ve bazı teknisyenler Laleli Cami Sokak'ta Atai kardeşlere ait eski bir eve çalışmalar yapmak üzere yerleşmişler. Burası imalat yapmak için kamufle edilmiş, bilinmeyen bir atölye olmuştu... Stüdyoyu düzenleyen Muammer Raşit, konuşmaya hevesli olanlar Üner Ulutuğ ve Kemal Tunç. 'Ne diyelim?' diyorlar. Ben de 'Ne demek isterseniz.' dedim. 'Bayrak desek olur mu?' dediler. 'Niçin olmasın? Bayrak bizim onurumuz.' Bunu hemen herkes kabullendi. Mikrofon başına geçen 'Bayrak, Bayrak, Bayrak!' Bu anons kalıcı oldu... İlk anonsu kimin yaptığı konuşuldu. Bana göre bu kişi Muammer'dir..."

Bir yandan teknik imkânsızlıklarla uğraşılırken daha işin başında radyo konusunda Rumların istihbarat elde edebileceği endişesi de ayrı bir sorun yaratmaya başlamıştır. Bu konuda Dr. Fazıl Küçük de bazı tedbirler alma gayreti içinde olmuş ve bunun için yardım istediği

---

⁴ "Arap Uşağı" ya da "Fesli Arap" olarak da bilinen ve Çağlayan Bölgesi'nde açtığı Beyrut Sineması'yla tanınan Muhammed Enis de böylece Bayrak Radyosu'nun kuruluşunda önemli bir isim olmuştur (Aktaran: Kıbrıs, 2016).

kişilerden birisi de yanında mesai yapan Osman Güvenir olmuştur (Güvenir, 2016: 244);

"...O günlerdeki görevlerim sayılamayacak kadar geniş ve bitmeyecek kadar da çoktu. Her şeye el atıyorduk. Sabahlara kadar süren nöbetlerimiz ve bölgelerden gelecek acı dolu raporları beklememiz hiç bitmezdi. Benim görevlerime bir de radyo kurucularına göz kulak olmak eklenmişti... O zor günlerde Dr. Küçük bana 'Osman bizim garajda bazı arkadaşlar Türk radyosunu kuruyorlar. Bu radyonun yeri gizlidir. Bu kritik günlerde tedbirli olmak zorundayız. Ne olur ne olmaz sen bakarak ol, herkes dilediği zaman o garaja girip çıkmasın...' demişti. Garajın arkaya bakan kapısı kilitlenmiş, garajdan koridora açılan kapı kontrollü olarak kullanılmaya başlanmıştı... Bu çalışmalara ara ara katılan ve heyecanla bir şeyler tedarik eden iki kişi daha vardı. Bunlardan birisi Dr. Niyazi Manyera'nın damadı Ali Gürsoy, diğeri de televizyoncu olarak bilinen Muammer Raşit'ti..."

154

IJSI 8/1
Haziran/
June
2015

Bu tehlikeli operasyonun bütün sorumluluğu ise TMT'de Yıldırım-1 (Y-1) özel birliği komutanı olan Mehmet Ali Tremeşeli'de olmuştur ve o da anılarında "Bayrak Operasyonu" olarak adlandırdığı bu olayı şu sözlerle aktarmıştır (Mengüç, 2013: 264-266);

"...1963 olaylarının başladığı günlerdi. Köşklüçiftlik'teki karargâhumda bazı arkadaşlarımla Rum Radyosu'nu dinliyorduk. Gerçekten de Rum Radyosu'nun küstahlığı, yalan ve kasıtlı haberleri bizi deliye çevirmişti. Halkın morali bozuluyordu ve kaybedecek zamanımız yoktu. O sırada bizimle oturmakta olan Ali Gürsoy'un 'Orhan Şevket'in ambarında' dediği verici cihazı şimdiki Tanzim Sokak'ta ve Rum mevzilerinin bitişiğindeydi. Gidip bölgede keşif yaptık; ancak kararımızı çoktan vermiştik. Rum mevzisinin değil yanında, içinde bile olsa gidip alıp gelecektik... Durumu hemen TMT Komutanına arz ettim. Eğer izni olursa verici cihazı alıp geleceğimizi söyledim ve planımızı aktardım. Böylece bizim ateşimize bağlı olarak bütün mevzilerden Rumlara ateş açılacaktı. O bölgenin komutanı Kara Aziz'le bağlantı kurup Rum mevzilerine baskı yapacak ve cihazı aldıktan sonra geri çekilecektik. Üç ekip oluşturdum. O gece çok soğuk ve berbat bir geceydi. Gökyüzü görünmüyordu. Öbür cephelerden de gelen ateş sesleri Rumları 'Türkler genel saldırıya kalktı.' düşüncesine itmiş ve o panikle mevzilerinden 500 metre geriye çekilmelerine yol açmıştı. O sırada ben de Orhan Şevket'in ambarından içeri girmiştim ve onca malzeme arasında neye benzediğini bile bilmediğimiz vericiyi aramaya çalışıyorduk. Bin bir güçlükte de olsa kamyonu yükledik ve Dr. Küçük'ün dairesine getirdik..."

İhtiyaç duyulan aküler Alpay Mustafa idaresindeki bir grup tarafından toplanmış ve getirilen 80 kadar araba aküsüyle istasyon hazır hale getirilerek, Lefkoşa ve çevresine seslenilmiştir (Halkın Sesi, 1963).

"Bayrak, Bayrak, Bayrak. Orta dalga 200 metre üzerinden dün yayına başlayan Bayrak Radyosu Kıbrıs'ın kahraman mücahitlerinin sesini bütün dünyaya yaymaya başlamıştır..."

Burada hemen belirtilmelidir ki bu anonsu telefon ahizesi vasıtasıyla bütün dünyaya duyuran ilk ses Aysel Bağdadi veya bilinen ismiyle Küçük Aysel olmuştur. Öte yandan Bayrak Radyosu'nun bu ilk yayınında söz konusu "Bayrak, Bayrak, Bayrak" anonsunu Kemal Tunç ve Üner Ulutuğ'un yaptıkları konusunda da bir takım bilgiler bulunmaktadır (Balıkçioğlu, 2013: 23). Bu konuda bir başka iddia da "...İlk 'Bayrak Bayrak' diyen adamın ismi Muharrem'di. Şimdi uzun zaman geçti, soy ismini hatırlamam..." (Aktaran: Barış, 2015) sözleriyle Bayrak Radyosu'nu tam anlamıyla bir milat olarak gören, elinde hiçbir imkân olmamasına rağmen Bayrak Radyosu gibi bir teknik yapılanmayı ortaya çıkaran Kıbrıs Türkleriyle de her zaman gurur duyan Tuğrul Hilmi Berkay'dan gelmiştir. Kıbrıs Türklerinin adadaki ilk radyo istasyonu olan Bayrak'ın kuruluş aşamasını Erdoğan Naim şu sözlerle aktarmıştır (Aktaran: Atun ve Fevzioglu, 2008: 76);

"... 21 Aralık 1963 olaylarının patlak vermesiyle, Lefkoşa'daki Türk Mukavemet Teşkilâtı (TMT) üyelerinin çoğu Lefkoşa Sarayönü Polis Merkezi'nde bulunuyordu. 23 Aralık 1963 akşamı teşkilât ileri gelenlerinden Dr. Burhan Nalbantoğlu beni polis merkezine çağırarak 'Sesimizi Lefkoşa dışına çıkarmamız lâzım, az buçuk da olsa bu ses Lefkoşa dışına çıkmalıdır.' diye direktif verdi. Bu amaçla teknik elemanlar ilk defa Lefkoşa'da Nurettin Atai'nin dükkânında toplandı. Teşkilatın elinde o günlerde Orhan Şevket'in ambarlarından alınan bir verici cihaz vardı. Çalışmalar o kadar seri olmuştur ki bir gecede halktan cihazın çalışması için 100'den fazla akü toplanmıştır. Radyoya akülerini verenlerin yanında müzik bantlarını, ellerindeki plâkaları ve radyo için gerekli olan eşyaları herkes gönüllü olarak veriyordu. O günlerde yapılanlar halkımızın direniş sırasında radyo kurmak için gösterdiği özveri ve işbirliği örneğidir."

21 Aralık 1963 tarihinde başlayan Rum saldırılarının ardından artık CBC'de çalışan Kıbrıs Türkleri can güvenlikleri sağlanamayacağından buradaki işlerine gitmemeye başlamışlar ve bunun ardından söz

konusu radyo neredeyse tamamen Rumların eline geçmiştir (Ertürk, 2015). Böylece CBC’de görev yapan toplam 17 Kıbrıslı Türk, radyodaki çeşitli işlerinden vazgeçerek artık Atalasa’da bulunan radyo istasyonuna gitmemişler ve Kıbrıs tarihinde yeni bir sayfanın açılmasına da öncülük etmişlerdir. 21 Aralık 1963 tarihinde radyo istasyonunda bulunanlardan biri de Sevilay Direkoğlu olmuştur ve can korkusuyla ayrılmak zorunda kaldıkları radyoya bir daha dönmeleri mümkün olmamıştır (Hoca, 2014: 53);

“...O gün anonsör bendim. Silah sesleri altındaydık. Eşim askerdi ve ben cesaret edemedim, gidemedim. CBC böylelikle sona erdi. Bayrak Radyosu açılacaktı... Kendi yağımızla kendi ciğerimizi kavurduğumuz bir dönemdi...”

156

IJSI 8/1
Haziran/
June
2015

Başta Bayrak Radyosu olmak üzere Kıbrıs Türkleri tarafından kurulmaya başlanılan radyo istasyonları konusunda Dr. Fazıl Küçük de anılarında şunları aktarmıştır (Küçük, 2002: 179-180);

“...Her ne kadar ateşkes sağlanmışsa da Rumlar adanın her tarafında ve bu kez Lefkoşa dışındaki köylere saldırılarını sürdürüyor ve ellerinde bulundurdıkları Kıbrıs Radyosu aracılığıyla da dünya kamuoyunu yanıltıcı haberler yayımlıyorlardı. Radyoda çalışan Türkler Kıbrıs Radyosu’ndan tecrit edilmişlerdi. Kıbrıs Radyo Yayın Korporasyonu İngilizce ve Türkçe haber bültenleri hazırlayarak yabancıları olduğu kadar Türkleri de etkilemeye çalışıyordu. Bu duruma seyirci kalmanın gerçekleri yabancılara duyuramamak ve Türk toplumunu hadiselerin gerçek yönlerinden haberdar edememek olacağını bilen yetkililer 25 Aralık 1963 günü şimdiki Bayrak Radyosu’nun temelini atıyorlardı...”

“Mücadele yıllarında çok önemli ve kutsal bir görev üstlenen” (Aktaran: Meydan Kıbrıs, 2016) Bayrak Radyosu’nun günlük yayın programı sabah 07.30’da İstiklal Marşı ve Mücahitler marşı ile başlamakta, ardından 08.30’da Türkçe, 09.00’da İngilizce ve 30 dakika sonra da Rumca haberlerle devam etmekteydi. Saat 11.50–12.45 arasında öğle yayınları, saat 17.50–21.30 devresinde ise akşam programları verilmekteydi. Öğle ve akşam programlarında da yayın akışı içinde Rumca ve İngilizce haberler bulunmakta, ayrıca çeşitli müzik programları da sunulmaktaydı. Bayrak Radyosu’nda daha sonraki süreçte görev alanlardan birisi de Lefke Sancak Radyosu’nun da idareciliğini yapan Harid Fedai olmuştur (Milliyet, 1964). Bu kısıtlı imkânlar içerisinde verilen mücadele daha sonraki yıllarda Kıbrıs Türklerinin mücadelesine rehber olmuş ve İngiliz idaresinin “son

derece sıkı kenetlenmiş, çok sadık ve çok disiplinli” olarak nitelendirdiği (FO.371/168967-XC.14311.) TMT’nin hemen her konuda topluma ön ayak olmasıyla zorlukların üstesinden gelinmesi konusunda Kıbrıs Türkleri çok büyük bir şansa sahip olmuşlardır (Yavuzalp, 1993: 115-116).

21 Aralık 1963 günü başlayan ve Kıbrıs Türk tarihine “Kanlı Noel” olarak geçen süreçte ortak cumhuriyetin radyo istasyonunda çalışmakta olan Hüseyin Kanatlı da olup bitenlerden etkilenenler arasında olmuştur (Kanatlı, 2011: 14-15);

“...1963 olayları patlak verdikten sonra da Rum kesimindeki görevimize gidip geliyorduk. Rum müdür ‘Korporasyon’da kimsenin burnu kanamayacak.’ diyordu ama çatışmaların başladığı ilk günden kurumun kafeteryasında bir masa etrafında topladığı EOKA’cılarla yeyip içiyordu. Belki de gelecekteki zaferin hayalini kuruyorlardı. Lefkoşa’nın Türk ve Rum kesimlerindeki ateş daha da yoğunluk kazanıyor, gidiş ve gelişlerdeki güvenlik ortadan tamamen kalkıyordu. Kuruma bağlı şoförler Türk kesimine giden güzergahta seyretmekten korkar hale gelmişlerdi. Çıkarılan bültenlerde Rumca haberler yanında Türkçe ve İngilizce haberlerde de Rumlar hükümetçilik oynamaya devam ediyorlar, Türkleri asi olarak göstermeye çalışıyorlardı. Artık Babil Kulesi yıkılıyordu. Dr. Fazıl Küçük’ten gelen talimat üzerine Rum kesiminde bulunan diğer hükümet dairelerinden olduğu gibi Korporasyon’dan da kopmuştuk...”

Araba aküleri ve telefon ahizeleriyle yapılan ve 25 Aralık 1963’ten itibaren başta Ali Gürsoy, Tuğrul Hilmi, Kemal Tunç, polis teşkilatında telsiz operatörü olan Özker Küfi, CMC’de enerji üretimi konusunda uzman Özer Berkem, Üner Ulutuğ, Erdoğan Naim, Muammer Raşit, Özkan Ragıp, Orhan Atai, Hasan Gazi, Fuat Beyar, Özkan Ragıp, Yusuf Gazi, Ali Ziya Dinçer, Ersoy Talat, Nurettin Atai, Halil Tunççevik, Tuğrul Hilmi, Kubilay Halluma, Hilmi Özen ve birkaç teknisyenin özverili çalışmalarıyla yayın hayatına başlayan Bayrak Radyosu, Kıbrıs Türk toplumunun en büyük moral kaynağı olmuş, çarpışmalar ve katliamlar sonucunda birbirlerinden ayrı düşen ve haberleşemeyen ailelerin iyilik ve sağlık haberlerinin yanında millî marşlar, kahramanlık türküleri ve şiirler yayınlarak toplumun moral seviyesini hep yüksek tutmuş ve millî duyguları kamçılamaştır. 25 Aralık 1963 tarihinden itibaren Kemal Tunç’un sesiyle (Tunç, 2015) “Kıbrıs Türk Mücahid’inin Sesi; Bayrak Radyosu”nun Dr. Fazıl Küçük’ün garajından yayın yapan verici hücre ve stüdyosunda 1509

tipi askeri verici cihazı 100 adet 12 voltluk akü bataryası ile işletilmekte, stüdyo cihazı olarak da 8 telefon ahizesinden yapılmış mikrofon kullanılmaktaydı ve anteni de sadece bir bayrak direği yüksekliğindeydi.⁵ 100 tane 12 voltluk akü ile çalışan radyo sadece 5 dakika süreyle yayın yapabildiğinden bu sürenin uzatılması için çalışmalar yapılmaya başlamıştır (Aktaran: Pırgalı, 2008: 27).

İmkânsızlıklar içinde seslerini duyurmaya çalışan bu insanların yardımına 23 Aralık 1963 Pazartesi günü Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçük ile röportaj yapmaya gelen Rum radyocuların getirdiği mikrofon, stüdyo mikseri, feroğraf ses kayıt cihazı ve kabloları yetiştirir. Bu cihazların da monte edilmesiyle biraz daha rahat çalışma imkânı bulan sistem Dr. Fazıl Küçük'ün malikânesinin arkasında bir keçi ağılına nakledilmiş ve buradan yayın yapmaya devam edilmiştir. Öyle ki burada oluşturulan stüdyodan okunan haberler sırasında arka planda da keçi sesleri duyulmuştur (Aktaran: Topal ve Menteş, 2010).

Bu stüdyo aracılığıyla TMT'nin Lefkoşa Serdarı Kemal Şemiler ilk defa Lefkoşalılara seslenme imkânı bulmuştur (Denktaş, 1996: I, 346). Hayli uzun bir konuşma yapan ve Lefkoşalılara sabır ve metanet temenni eden Lefkoşa Serdarı Şemiler bu konuşmasında dünya milletlerine ve Rumlara da seslenmiştir (Denktaş, 1996: I, 346);

"Barbarlığın, vandalizmin, kahpeliğin ne demek olduğunu öğrenmek isterseniz Kıbrıs'a geliniz. Banyoların içerisindeki kadın ve küçük yaştaki yavrularımızın cesetlerini görünüz. İngilizleri arkasından vurmakla kendini kahraman addeden korkaklar! Alçaklar, saklanın, Türkler geliyor..."

Öte yandan radyonun yayına başlamasının hemen ardından bütün bu yayınların ancak Lefkoşa'da Atatürk Meydanı ve civarında duyulabildiği ortaya çıkmıştır. Bu da cihazların yenilenmesi, güçlendirilmesi ve radyonun yayın kapasitesinin artırılmasını gerektirmiştir. Esasında radyo istasyonunun ilk kuruluş amacı tamamen psikolojik harp ve psikolojik harekate yönelik olarak Rum yayınlarına karşı misilleme yapmak, Kıbrıs Türkleri arasında moral-

⁵ Bir başka iddia ise bu ilk anonsu Kıbrıslı Türk ses ve sahne sanatçısı Küçük Aysel (Bağdadi)'in yaptığı şeklindedir. (Bayrak Radyo ve Televizyon Kurumu, 1988: 3; Erdim, 2010:II, 13).

motivasyon değerlerini en üst düzeye çıkartmak ve Rumların propaganda faaliyetlerine bir ölçüde karşılık vermek olmuştur (Eliçin, 2013: 59-60). Bu maksatla radyoda her üç dakikada bir “Bayrak, Bayrak, Bayrak, burası Kıbrıs Türk Mücahidinin Sesi” anonsunu tekrarlanmıştır (Aktaran: Yenidüzen, 2011). Bu dönemde özellikle dönemin gazeteleri ve bilhassa Dr. Fazıl Küçük’ün sahibi olduğu Halkın Sesi gazetesi, Bayrak Radyosu’nun ada sathında bütün Kıbrıs Türklerine sesini duyurabilmesi için azami özen ve gayret sarf etmiştir (Halkın Sesi, 1963; Akın, 1963);

“Kahraman çocuklarımız günlerden beri Makarios devletinin Yunan Alayı’nı peşine takmış olan EOKA’cı alçak Rumların tarihe görülmemiş bir vahşetle yaptıkları imha hücumları kahraman mücahitlerimiz tarafından geri püskürtülmüştür. Kahramanlarımız Türk tarihinin altın sayfalarına kanlarıyla yeni bir Plevne, Yeni bir Çanakkale müdafaası daha yazmıştır. Bu müdafa LeFKoşa’nın şanlı müdafaasıdır. Bu anda bütün savaş bölgelerinde duruma hakimiz. Kadın ve kundaktaki çocuklarımıza kadar silahsız halkımızı vahşice, hunharca, barbarca öldürmüş olan alçak Rumlar cezalarını görmüş, pek yakın bir zamanda daha da göreceklerdir. Şanlı tarihimizin altın sayfalarına 26 Ağustos bir kere daha yazılacaktır. Kahraman Kıbrıs Türk’ü müsterih ol, intikamın alınmış, daha da alınacaktır?”

1964 yılında daha önce Kıbrıs Cumhuriyeti’ne ait radyo istasyonunda çalışan Kıbrıslı Türkler de bu görevlerinden istifa ettikleri veya ayrılarak Bayrak Radyosu’na gelerek çalışmaya başladıkları için Radyo’da personel sayısı 15’e kadar çıkmıştır. Bu radyoda görev alanlardan birisi de eşi Kemal Tunç’la birlikte görev yapan “radyolu günlerimizde nice sözel programı, radyofonik skeci, reklâmu renklendiren ve unutulmaz semboller arasına giren bir ses” (Aktaran: Kıbrıs, 2007) olan Güzide Tunç, Sevilay Direkoğlu (Direkoğlu, 2015), Hatice Söğüt ve Ayşe Başar yanında Fezziye Hulusi olmuştur (Gürkan, 2010: 177-184). 21 Aralık 1963 günü kızının düğününe hazırlanan Fezziye Hulusi olayların patlak vermesi üzerine sıkıntılı bir döneme girmiş; ancak Bayrak Radyosu’nun ilk çalışanları arasında okuduğu ulusalci şiirlerle onun da ismi anılmaktadır. Bayrak Radyosu’ndaki görevine 1968 yılında başlayan Hulusi bu görevini Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında şehit olan oğlu Ongun’un ardından 1977 yılına kadar yapmıştır (Gürkan, 2010: 183);

"...1974 savaşında radyoda görev başındaydım. Moral olsun diye müzik çalıyorum. Gelip uyardılar 'Şehitler gömülüyor, müzikleri biraz ağırlaştır.' dediler ve şehitler arasında oğlumun da olduğunu öğrendim."

Akülerin uzun süre yayın için dayanmaması üzerine başka çare aranmış ve TMT Bayraktarı Kenan Çoygun'un talimatıyla arabalardan aküler toplanmaya başlanmıştır. Özellikle Lefkoşa Sarayönü'nde bulunan arabaların aküleri gazeteci Ömer Sami Coşar ve arkadaşlarınınca kamyonetlere yüklenip stüdyoya getirilmeye başlanmıştır. Arabalarını gönüllü olarak teslim eden Kıbrıslı Türkler bununla da yetinmeyerek bu radyo istasyonunda kullanılabilir türden her çeşit müzik bandı, kaset ve plaklarla faydalı olabileceğini düşündükleri malzemeyi de teslim etmekten geri durmamışlardır. Daha uzak bölgelere yayın yapabilmek için tesis edilen yatay anten de Saray Otelini ile Merkez Polis Karakolu arasına polis memuru Özker Küfi tarafından kurulmuş ve verici cihazın da yeri değiştirilerek 18 Ocak 1963 tarihinde mahkemelerin bulunduğu binada küçük bir odaya nakledilmiştir.

Yatay antenin sağlıklı olarak çalışmaması üzerine kurulması düşünülen dikey anten bir kaç başarısız denemeden sonra başta Mehmet Süvari olmak üzere Telefon İdaresi memurlarının gayretleriyle 24 Şubat 1964 tarihinde Lefkoşa Hisar üstünde 126 feet boyunda kurulmuştur. Yeni verici cihazının da aynı yere yerleştirilmesi düşüncesiyle aynı yerde yapılan tahta kulübe gizlilik esasına pek uygun olmadığından verici daha sonra şimdiki Türk Müzesi'nin bulunduğu Mevlevi Tekkesi'nin arka odalarından birine yerleştirilmiştir (Bayrak Radyo ve Televizyon Kurumu, 1988: 6). 21 Aralık 1963 döneminde yayın hayatına başlayan Bayrak Radyosu böylece Kıbrıs Türk halkına moral-motivasyon takviyesi yapmıştır (Güvenir, 2005). Bu arada radyonun yeri, gerek Kıbrıs Türklerine daha rahat sesini duyurabilmek ve gerekse Rumların parazit ve engellemelerine karşı koyabilmek amacıyla devamlı olarak değiştirilmiştir. Böylece Dr. Fazıl Küçük'ün garajında başlayan radyoculuk macerası hemen ardından Lefkoşa'da şimdiki Mücahitler Sitesi/Gazinosu'nun altında bulunan son derece iptidai bir odacıkta

devam etmiştir.⁶ Kurulan bu yeni radyo istasyonunda görev alanlardan birisi de Mehmet Ali İzmen olmuştur (İzmen, 2010; 45; İzmen, 2009: 22-23);

“...Köyler ve kasabalar arası irtibat, telefon bağlantısı kesilmiş, insanlarımız yollardan kaçırılıp yok edilmiştir. Bayrak Radyosu’nun kuruluş amacı günlük olayları anında duyurmak ve gerekli önlemlerin alınmasını sağlamaktı. Bir nevi kopan irtibatı ve direnişin dağılmadan sürdürülmesini ölümüne sağlamaktı. Bu koşullar altında Lefkoşa’da karşılaştığım kadim dostum rahmetli Cafer Mehmet Elgin koluma girdi ve bana heyecanla ‘Radyo kuruldu, beraber çalışacağız. Radyoda sana görev verilecek.’ deyip geçici görev yeri olan mahkeme binalarına götürdü. İlk görev yerinde küçücük havasız bir odaya yerleştirilmiş Reuter makinesinin otomatik basılan tuşlarının çıkardığı yüksek sestən çıldırmamak işten değildi. Radyoya sabah saat 05.30’da geliyordum. Rumca haber bültenini Cafer Bey’le birlikte yapar ve 07.30’da Tekke Bahçesi’nde kurulan baraka içindeki stüdyoda haberleri okurdum...”

161

IJSI 8/1
Haziran/
June
2015

1958-1960 dönemlerinde Türkiye’nin Lefkoşa Büyükelçiliği’nde Basın Ataşesi olarak görev yapan Selahattin Sonat’ın Türkiye’den temin ettiği 807 isimli ses amplifikatör lambasını Lefkoşa’ya getirmesinin ardından daha önce ancak Lefkoşa Ortaköy bölgesine kadar ulaştırılabilen yayınlar artık Boğaz bölgesine ulaşmaya başlamıştır. İhtiyaç duyulan aküler ise başta Fikri Macila’nın da içinde bulunduğu Alpay Mustafa idaresindeki bir grup tarafından toplanmış ve getirilen 80 kadar araba aküsüyle istasyon hazır hale getirilerek Lefkoşa ve çevresine “Bayrak” ifadesiyle seslenilmiştir (Halkın Sesi, 1963).

Bayrak Radyosu’nda Fuat Beyar ve Yakup Bey temin edilen Telefunken marka bir karıştırıcı vasıtasıyla İngilizce programlar yaparken Kemal Tunç ve Üner Ulutuğ ise Türkçe yayınlardan sorumlu olmuşlardır (Tuzcu, 2013: 75-78). Kemal Tunç ayrıca yazdığı ve radyo yayınlarda seslendirdiği kahramanlık piyesleriyle de Kıbrıs Türklerinin dirençlerini mücadele yıllarında hep ayakta tutmayı başaran kişi olmuştur (Aktaran: Yenidüzen, 2008). Adanın farklı yerlerinde yaşayan ve Lefkoşa’da bir radyo istasyonu kurulması

---

⁶ Bayrak Radyosu’nun bu binada zor şartlar altında çalışırken kullandığı verici cihazı halen Mücahitler Sitesi 1. Piyade Alay Komutanlığı Şeref Salonu’nda bulunmaktadır. (Ertürk, 2015).

yönünde çalışmalar yapıldığından haberi olmayan Kıbrıs Türkleri çaresizlik içinde kendi durumlarını yansıtacak, Kıbrıs Türkleri hakkında bilgi verecek bir radyo kanalını araştırırken Bayrak Radyosu ile karşılaşınca çok şaşırmuşlardır (Aktaran: Koç, 2016: 191);

"...Sürekli olarak radyoyu yokluyorduk. Rumlar yine 'Kıbrıs artık bizimdir. Siz bizim emrimize gireceksiniz. Kabul edeceksiniz idaremizi.' derlerdi radyoda. 25 Aralık 1963 gecesini yine radyoyu yoklarken 'Bayrak' diye bir ses geldi. Sonrasında da Dr. Küçük'ün sesini duyduk. 'Hiç korkmayın kardeşlerim. Türklük yaşıyor ve var olacak. Yerinizde durunuz, yollara çıkmayınız. Yollara çıkan Rumlar öldürüyor. Deoamlı bizi dinleyiniz. Bu radyo devam edecek artık. Bizden haber alınız. Biz ne dersek ona göre hareket ediniz.' diye açıklama yapmıştı..."

162

IJSI 8/1
Haziran/
June
2015

Söz konusu bu yayınların Kıbrıs Türk toplumuna ulaştırılması ise doğrudan TMT'nin emirleri ile olmuştur. Alekko ile Caher gibi skeçler, ayrıca görevli personelin bizzat mevzilere giderek mücahitlerle yaptığı sohbetler ve konuşmaların yayınlandığı Mücahidin Saati programı, 1964 sonrasında yayına başlayan İstekler, Çocuk Saati, Yorum Saati ve Arkası Yarın gibi programlar moral gücünü yüksek tutmayı amaçlayan, haberleşmeyi sağlayan ve bu arada insanları eğlendiren programlar olarak öne çıkmışlardır. İstekler programı daha sonraki süreçte de Bayrak Radyosu'nun en revaçta ve aranılan programı olmaya devam etmiştir. Herhangi bir yakını, arkadaşı, ailesi veya tanıdığı için radyodan şarkı isteyen Kıbrıs veya Türkiye'den insanlar bunu bir mektupla bildirerek şarkılarının çalınmasını istemişlerdir. Alekko ile Caher konusunda Kıbrıslı gazeteci Akay Cemal'in de söyleyecekleri vardır ve o özellikle Büyükkonuk'da heykelleri dikilerek ahde vefa duygusuna yönelik güzel bir girişimi ön plana çıkarmıştır (Aktaran: Kıbrıs, 2012).

21 Aralık 1963 tarihinde başlayan ve Kıbrıs tarihine Kanlı Noel olarak geçen sürecin ardından ada sathında 103 köyün boşaltılması, nüfusun neredeyse yarıya yakınının daha güvenli bölgelere göç etmeye başlaması ve iletişim bağlamında Kıbrıs Türklerinin sesini duyuracak bir radyoya ihtiyaç duyulmasının ardından başlayan faaliyetler Kıbrıslı Türkler için muazzam bir moral ve motivasyon kaynağı olmuştur (Şemsettin, 2015).

25 Aralık 1963-12 Nisan 1964 arasında Bayrak Radyosu kurucu müdürlüğünü Ahmet Atamsoy yaparken bu göreve 13 Nisan 1964-20

Ocak 1984 döneminde Hakkı Süha getirilmiştir. Radyonun müdürlüğünü bugüne kadar yerine getirenler ise Özer Berkem, Süleyman Türem, Erdal Onurhan, Hüseyin Çobanoğlu, Muammer Yağcıoğlu, İsmet Kotak, Hüseyin Gürşan ve Ahmet Okan olmuştur. Bayrak Radyosu'nun yayın hayatına başlamasıyla birlikte adanın farklı noktalarında birbirinden haber alamayan, sağlık haberlerini iletemeyen, ada dışında ve özellikle Türkiye'de bulunan yakınlarına haber gönderemeyen Kıbrıs Türkleri radyo yayınlarını bu amaçla da kullanmaya başlamışlardır. "Kanın, gözyaşının, korkunun, kaygının, tedirginliğin esir aldığı bir dönemde" (Aktaran: Haberdar, 2011) Bayrak Radyosu'nun iletişim bağlamında en önemli görevlerinden birisi özellikle 21 Aralık 1963 sonrasındaki kargaşa ortamında birbirinden irtibatı kesmiş ailelerle özellikle başta Türkiye olmak üzere yurtdışında yaşayan veya adaya dönemeyen insanların haberleşmesini sağlamak olmuştur. Ayrıca çeşitli şekillerde Rumlarca kaçırılan, tutsak alınan veya esir düşen Kıbrıs Türklerinin sağlık haberleri Bayraktarlık tarafından imkânlar dâhilinde tespit edilen bilgiler çerçevesinde radyodan duyurulmaya başlanmıştır. Radyonun bu yayınları, şüphesiz Rumlarda ve özellikle adanın Yunanlaşması için silahlı faaliyetlerde bulunan eski EOKA (CIA Archive, 1956) mensupları üzerinde soğuk düş etkisi yaratmış ve yayınların durdurulması maksadıyla radyonun yeri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda gerekli görüldüğü hallerde radyo yayınları Lefkoşa'da halen kullanılmakta olan mahkeme binalarının içi de dâhil olmak üzere farklı yerlerden yapılmak suretiyle gizliliği korunmaya çalışılmış ve Rumların Radyo'yu tespit etmesi engellenmiştir (CIA Archive, 1955).

Radyonun taşındığı ve yayın yaptığı yerlerden bir diğeri de Lefkoşa'da Tekke Bahçesi içindeki çocuk yurdu olmuştur. Bayrak Radyosu Müdürü Ahmet Atamsoy alınan bütün tedbirlerin yanında gizliliği en üst seviyeye çıkartmak amacıyla stüdyonun hemen yakınına kümes hayvanları getirmek suretiyle yeni strateji geliştirmiştir. Tavuk ve horoz sesleri arasında yapılan yayınlarda istenmeyen bu seslerin duyulması ise radyo istasyonunun bir köy evinden veya bir çiftlikten yayın yaptığı şeklinde algılamalara neden olmuştur. Bu dönemde söz konusu bölgede kazılan tüneller vasıtasıyla radyo istasyonu tamamen mobil hale getirilirken yerinin tespit edilmesi de iyice imkânsız hale gelmiştir.

Bu arada bilgi kirliliği yaratmak ve Rumların radyo istasyonunu tespit etmesinin önüne geçebilmek için Özer Berkem başkanlığındaki teknisyenler grubu tarafından 7.5 kw gücünde orta dalğadan yayın yapan ikinci bir verici daha hazırlanmıştır. Böylece Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk radyoları arasında teknolojik mücadele yanında tam bir propaganda ve psikolojik savaş da başlamıştır. Radyonun yerini bütün aramalara rağmen bir türlü tespit edemeyen Rumlar ise son çare olarak yayınları parazitlemek suretiyle sesini kesmeye yönelik çalışmalarda bulunmuşlardır. Yayınları parazit eklenmesinin ardından Kıbrıslı Türkler de bu duruma anında karşılık vermişler ve Özer Berkem, Yusuf Ahmet Gazi, Özker Kufi ve Kubilay Hallumi tarafından Lefkoşa İdadi Sokak adresindeki Mısırlı Apartmanı'nun çatısına kurulan parazit sistemiyle Rum radyo yayınları engellenmeye çalışılmıştır. Bu yayınları engellemeye ve yayınları parazitlemeye çalışan teknisyen ekibi daha sonra çalışmalarına Lefkoşa'daki Posta Dairesi'nin zemin katında devam etmiş ve özellikle TMT Bayraktarlığı tarafından verilen emirler doğrultusunda radyonun her türlü teknik altyapı ve donanımıyla ilgili çalışmaları yürütmüşlerdir. 1930 Limasol doğumlu Yücel Köseoğlu da 1962 yılında Polemidya köyünde ilkökul öğretmenliğiyle başlayan hayatının 1969 sonrasındaki döneminde yıllarca Bayrak Radyosu için ter döken ve emek harcayanlar arasına girmiştir (Aktaran: Menteş, 2009);

"...1963 yılı Şubat'ında Kıbrıs Radyo Korperasyonu'na program memuru olarak atandım. Toplumlar arası çatışmaların başlamasından birkaç gün önce hasta oldum ve bekar olmam nedeniyle Leymosun'a ailemin yanına gittim ve 21 Aralık 1963 olayları beni orada buldu... 1969 yılında Bayrak Radyosu'na gelmem emredildi. Yazıyı alır almaz doğru sancaktara gidip yeni eolendiğimi, maddi sıkıntı içerisinde olduğumu ve toparlanmam için zaman istediğimi söyledim. Maddi gücümü yeteri kadar sağladıktan sonra 1969 yılında Lefkoşa'ya gelerek Bayrak Radyosu'na katıldım ve radyoculuk dönemim de böylece başladı..."

1963 döneminin kısıtlı imkânlarının ardından Türkiye'nin de devreye girmesiyle 1964 Mart ayında 300 watt gücünde bir verici devreye sokulmuştur. Hemen ardından Aralık 1964 tarihinde 5-10 kilowatt gücünde bir başka verici kullanılmıştır. Böylece Bayrak Radyosu 24 Şubat 1964 tarihinden itibaren adanın her tarafından Türklere

seslenebilecek fiziki güce ve kapasiteye erişmiştir.⁷ 1966'ya kadar geçen dönemde Bayrak Radyosu aynı kanal üzerinden Türkçe, Rumca ve İngilizce yayınlarına devam etmiştir. 1966 yılından itibaren sadece Türkçe yayınlar için yeni bir kanal devreye girmiştir. Bu dönemde TMT Bayraktarlığına bağlı Sancak Radyosu, kimliğini devam ettirmekte olan radyonun faaliyetlerine yeni bir ivme kazandıracak adımlar atmıştır. Bu faaliyetleri gerçekleştirmek için yoğun çaba sarf eden kişi ise TMT Lefkoşa Sancaktarı Kale Bey (Hoşgör, 2016: 154-155; Tolgay, 1990: 39) olarak bilinen Sertaç Savim olmuştur (Aktolga, 2017).

Öte yandan Kıbrıs Türklerinin radyo yayınlarını kesmeye yönelik girişimleri başarısız olunca BM Barış Gücü devreye girmiş ve Rumların talebi doğrultusunda bir anlaşma zemini aranmaya başlanmıştır. Buna göre Rumlar, Bayrak Radyosu yayınlarına yönelik engelleme faaliyetlerinden vazgeçme sözü verirken, Kıbrıs Türkleri'nin de Rum yayınlarına yönelik bu tür girişimlere son vermeleri istenmiştir. Söz konusu bu teknisyenler grubunun daha sonraki süreçte devreye soktukları bir başka parazitleme ve engelleme faaliyeti ise Rum uçaklarının telsiz sistemlerinin sabote edilmesi konusunda olmuştur. Yayınlarının Kıbrıs Türk toplumuna rahatça ulaşabilmesi için çalışan teknik ekibe Türk toplumu da her türlü desteği vermiştir. Bu bağlamda Bozkurt gazetesi sahibi Cemal Doğan, evini bu iş için tahsis etmiş ve Kemal Aşık, Hakkı Suha, Ali Şakir ve Cafer Elgin'in görev aldığı evin tavan arasında bugünün haber merkezi gibi faaliyet göstermekte olan bir bölge kullanıma açılmıştır. Cafer Elgin burada Rumca haberleri hazırlayıp sunarken Ali Şakir de İngilizce haberleri hazırlamıştır. Öte yandan Mehmet Remzi ve Ali Nafi ise radyoda dinleyici olarak görev yapmışlar ve farklı radyo kanallarından Kıbrıs ile ilgili haberleri dinleyerek bu haberleri yayına hazır hale getirmişlerdir.⁸

21 Aralık 1963 günü Kıbrıslı Rumların Akritas Planı çerçevesinde adada yaşayan bütün Türkleri topyekûn öldürmeye yönelik olarak başlattıkları saldırıların ardından Kıbrıs Cumhuriyeti fiilen ortadan

⁷ <http://www.brt.gov.nc.tr/brt/tarihce.htm>

⁸ Kamil Özkaloğlu'dan aktaran
<http://www.anamurunsesi.com/YANSAYFA/egitimkosesi/bayrak-kamil-ozkaloglu.htm>

kalkmış ve Mart 1964 tarihinden itibaren ise adaya BM tarafından Barış Gücü gönderilmiştir. Bu dönem neredeyse 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'na kadar Kıbrıs Türklerinin çadır köylerde ve nispeten daha güvenli yerleşim merkezlerinde hayatta kalma mücadelesi verdikleri dönem olmuştur ve dünyayla ilişkileri yanında ada içinde de irtibatları Rumların merhametine terk edilmiştir. Bütün bunlar yaşanırken adadaki silahlı Rum milisler, BM Barış Gücü'nü sınamak maksatlı saldırılar da düzenlemişlerdir.⁹ Bu ortamda radyonun teknik ihtiyaçları da çok zor şartlar altında karşılanmaya çalışılmıştır. Bu noktada en büyük destek Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçiliği'nde görev yapan diplomatlar ve elçilik çalışanlarından gelmiştir. Ankara'ya gidip gelen veya göreve yeni başlayan personel her seferinde son derece dikkatli hazırlanmış planlarla yanlarında ihtiyaç duyulan malzemeyi Rumlara hissettirmeden adaya getirmeyi ve Rumların kontrolünde olan havalimanından çıkarmayı başarmışlardır. Kıbrıs Türklerine yardım eden bir başka grup ise BM Barış Gücü askerleri olmuştur. Çekilen acıları ve esaret hayatını yakından görme imkânı bulan bazı BM askerleri de Kıbrıs Türklerine yardım etmekten çekinmemişlerdir. Örneğin Lefkoşa'nın Küçük Kaymaklı bölgesinde Finlandiya Kontenjanı'na ait askeri kampta kalmakta olan İsveç askerleri, ihtiyaç duyulan malzemenin temini için yardımcı olmuşlardır.

21 Aralık 1963 sonrasında Kıbrıs Türklerinin varlığını dünyaya duyurmak ve adada yaşayan Kıbrıslı Türklerin direniş gücünü yüksek tutmak amacıyla kurulan Bayrak Radyosu konusunda Osman Güvenir (Güvenir, 2014: 325);

"...Kıbrıs Türk Mücahidinin Sesi araba aküleri ve telefon ahizeleriyle Cumhurbaşkanlığı Muavinliği garajında kurulan bizim milli radyomuzdur. Radyonun ihtiyaçtan kaynaklanan büyümesi, yokluklar içinde kendini var etmesi, kendi yayın alanını genişleterek parçalanmış aileler arasındaki köprü'nün kurulmasında çok büyük rol oynamıştır. Radyoya gerekli olan diğer teknik malzeme kaçak yollardan veya üslerde çalışan Kıbrıslı Türkler tarafından elde edilmiştir. BRT büyüdükçe ve yayın alanını genişlettikçe

⁹ 28 Nisan 1964 tarihinde ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından BM Güvenlik Konseyi'ne gönderilen şifreli telgraf Department of State, Central Files, POL 23-8 Cyprus. Secret.

kendine başka çalışma ve yayın mekânları yaratmıştır. Bugün gördüğümüz o görkemli BRT binası işte o zor ve meşakkatli çalışmanın ürünüdür...”

Bayrak Radyosu'nun faaliyetleri konusunda sonraki dönemde bazı ilginç bilgiler de ortaya çıkmış ve Kıbrıs adasının Türkiye bağlantısı veya Türkiye'nin Kıbrıs ve Kıbrıs Türkleriyle doğrudan ilgisi konusunda çarpıcı bazı hususlar gün ışığına çıkmıştır. Radyo daha sonraki yıllarda teknik altyapı ve imkânları nispeten daha rahat bir hale gelince farklı çalışmaların da içine girmiştir. Bunlardan birisi de TMT karargâhının sosyal hayatı normalleştirme çabaları doğrultusunda yaptığı müzik-eğlence programları olmuştur (Aktaran: Yenidüzen, 2011).

1095 (10 Kw)'ten Türkçe olarak ve 1500 Khz. (5 Kw)'ten de orta dalga ve kısa dalga üzerinden Rumca ve İngilizce olarak yayın yapmaya başlayan radyo istasyonu ile daha sonra Bayraktarlığa bağlı Sancak radyoları kurulabilmesi mümkün olmuştur (Aktaran: Tümerkan, 2012). TMT Bayraktarı Kenan Çoygun adına Lefkoşa Serdarı Kemal Şemi'nin emrini yerine getiren ve kendisini hiçbir zaman Bayrak Radyosu müdürü olarak görmeyen, kontrol etmekten ziyade personelini cesaretlendirerek örnek bir yönetici kimliği sergileyen Ahmet Yusuf Atamsoy kurulan radyonun artık TMT'ye ait olduğunu belirterek radyoyu TMT adına devralmış ve radyonun ilk programı o gün resmen tebliğ edilmiştir. Bayrak Radyosu'nun yayına başladığı da bu tarihten itibaren kamuoyuyla paylaşılmıştır (Bozkurt, 1963).

1958-1960 döneminde TMT Bayraktarlığı görevinde bulunan Ali Conan kod isimli Albay Ali Rıza Vuruşkan sonrasında neredeyse yaklaşık 2 yıl vekâleten idare edilen TMT'nin ikinci komutanı ve Bayraktarı olan Kemal Coşkun kod isimli Albay Kenan Çoygun döneminde devreye giren Bayrak Radyosu şüphesiz devletin resmi ve askeri bir kurumu haline gelmiştir. Dönemin şartları gereği TMT karargâhu tarafından verilen emirler ve talimatlar çerçevesinde yürütülen programlarla Kıbrıs Türklerinin ulusal bilinçleri dik tutulmaya çalışılmıştır (Aktaran: Barış, 2015). BRTK'de yıllar sonra radyo istasyonunun nasıl kurulduğu, hangi aşamalardan ve zorluklardan geçilerek bugünlere geldiği konusunda bilgi verilmiştir (Bayrak Radyo Televizyon Kurumu, 1988: 4-7);

“Radyonun ismi Bayrak oluyordu çünkü bayrağımızdan ve onun ifade ettiği kavramlardan daha kutsal bir şey göremiyor, bilemiyorduk. Üstelik ilk

yayınımızı bu mukaddes kelimenin müteaddit tekrarı ile açmıştık. Radyonun diğer adının Kıbrıs Türk Mücahidinin Sesi oluşunun sebebi ise Kıbrıs Türk cemaatinin tümünden vahşet ve barbarlığa karşı şahlanıp mücahit olmasıdır. Biz de onun sesini duyuruyor ve haklı davasını savunuyoruz... O günlerde Kemal Tunç ile Üner Ulutuğ radyonun programlarını düzenlemek üzere görevlendirilmişlerdi; ancak 100 adet 12 voltluk akü ile çalışan radyonun daha uzun süre yayın yapabilmesi için bazı çalışmaların yapılması gerekiyordu. Sürenin 5 dakikayı aşamamasının nedeni 8 adet telefon ahizesinden oluşan mikrofon teşkilatı idi. Spiker 5 dakikalık konuşma sırasında 8 adet anahtarı kontrol eden teknisyenin direktifi ile başını ahizeden ahizeye çevirip konuşmasını tamamlıyordu. Buna da çare aranırken çeşitli mikrofonlar getirildi. Orada bir stüdyo düzenlendi. Buradan haberlerin okunması devam ederken çoğu kez bir keçinin bağırması mikrofondan dışarıya istemeyerek yayılıyordu..."

Özcan Özcanhan da görev yaptığı Bayrak Radyosu ile ilgili olarak radyonun 45. kuruluş yıldönümünde yaşadıklarını şu sözlerle aktarmıştır (Star Kıbrıs, 2008);

"Tam 45 yıl önce, kan, ölüm ve acımasız Rum saldırıları karşısında, 25 Aralık'ta, cılız, ama azimli bir ses yükseldi Kıbrıs semalarına. Ele geçirdikleri Kıbrıs Yayın Korporasyonu, Kıbrıs radyosundan yayın yapan, dünyaya 'Kıbrıs Türkleri isyan etti, devletin resmi organları isyanı bastırmaktadır.' diyen yalancı Rumların yalanlarını yüzlerine vuran mücahitlerin sesi bir anda Kıbrıs Türkü'nün moralini yükseltivermişti. Önceleri dar bir mesafede işitilen ses yükseldikçe yükseldi ve gürlendi. Ahmet Yusuf, Özer Debbağ, Tuğrul Hilmi, Özer Berkem, Erdoğan Naim, Muammer Raşit, Fuat Beyar, Yakup, Özker Küfi, Kemal Tunç, Üner, Dinçer ve diğer arkadaşlar, yoktan var ettikleri radyo ile Kıbrıs'taki Türklere moral veriyor ve varlığını dünyaya duyuruyordu..."

Kıbrıs Türklerinin dünyaya açılan penceresi olacak bu mütevazı radyonun yayına başlaması daha sonraki süreçte de Kıbrıs Türk toplumuna duyurulmaya çalışılmıştır (Halkın Sesi, 1963). Bu süreçte İngiliz döneminden başlayarak Kıbrıs Cumhuriyeti radyo istasyonunda görev yapan ve 21 Aralık 1963 sonrasında bu görevlerine devam edemeyen ve Bayrak Radyosu'nun ortaya çıkışında isimleri geçen spiker, programcı, yönetmen ve idareciler:

CBC Türkçe Yayınlar Sorumlusu Suphi Rıza, Hüseyin Kanatlı, Harid Fedai, Meral Ertürk, Güzide Tunç, Muazzez Yalın, Sevilay Direkoğlu,

radyo teknik operatörü Ayten Kılıç, TV görevlisi Olcay Okur, radyo teknik operatörü Aysel Suphi Tilki ve Ayten Kamuran, Türkçe TV Yayın Sorumlusu Mehmet Fehmi, program yapımcısı Mustafa Akalın, program yapımcısı ve spikeri Dinçer İsmail Aktuğ, Haber Merkezi Türkçe Haberler Bölümü çalışanı Hakkı Süha, Türkçe yayınlar elemanı Selçuk Veli, CBC'den gelip Bayrak Radyosu'nda Sözlü Yayınlar Şube Sorumlusu olan Özkan Uygur, Hatice Söğüt, sözlü yayınlarda program yapımcısı ve sunucusu olan Ayşe Başar, Hilmi Özen, Yücel Köseoğlu, Teki Münür, Reşat Kazım, İzzet Rıza Yalın, Üner Ulutuğ, Hilmi Özen ve Selçuk Veli Beyidoğlu olmuştur.

Araba aküleri ve telefon ahizeleriyle yapılan ve 25 Aralık 1963'ten itibaren başta Ali Gürsoy, "Bayrak toplumun tümünün eseri" (Haber Kıbrıs, 2012) diyen Tuğrul Hilmi, Kemal Tunç, polis teşkilatında telsiz operatörü olan Özker Küfi, CMC'de enerji üretimi konusunda uzman olan (Derviş) Özer Berkem, Üner Ulutuğ, Bayrak Radyosu'nun ilk vericisini faal hale getiren üç mühendisten birisi olan ve Bayrak Radyosu'nun misyonu ve stratejik önemini en iyi kavrayanlardan Erdoğan Naim, bu dönemde görev yapan ve Bayrak Radyosu'nun kurucu mühendisleri arasındaki bir başka mühendis olan Muammer Raşit, ilk vericiye güç kaynağı temin eden Kemal Sezer, Özkan Rağıp, Orhan Atai, Hasan Gazi, aynı şekilde CBC'den deneyimli bir teknisyen olan ve "ben olmaktan ziyade biz olmakla övünen" Fuat Beyar, Özkan Rağıp, CYTA'da mühendis olarak görev yaparken Bayrak Radyosu'nun ortaya çıkmasında emek harcayan Yusuf Gazi, teknisyen Gürel Safa, CBC'de teknisyen olarak görev yapan Yakup Aziz, CBC'de tekniker olarak görev yaparken Bayrak Radyosu için mücadeleye girişen ve 1963 yılında başlatılan fedakârca çalışmalarla sıfırdan bir radyo istasyonu kurmayı başaran Ali Ziya Dinçer, yoklukların içinde inançlı çabalarla bir şeyler yapabileceklerini gösteren Yusuf Gazi, Ersoy Talat, Nurettin Atai, Halil Tunççevik, Kubilay Halluma, stüdyo ve anten yapımında görev yapan Murat Demirci, Ömer Akay Usta ve Yorgozlu Hasan Usta, Kıbrıs Türk toplumunun var olma mücadelesi verdiği ve şartların gerçek anlamda çok zor olduğu ve elde neredeyse hiçbir şeyin olmadığı dönemde gönülden çabalarla radyoyu ayağa kaldıran Hilmi Özen ve birkaç teknisyenin özverili çalışmalarıyla yayın hayatına başlayan ve TMT Lefkoşa Serdarı Kemal Şemiler'in direktifleriyle ilk yayını gerçekleştiren Bayrak Radyosu, Kıbrıs Türk toplumunun en büyük moral kaynağı olmuştur (Ömerağa, 2011: 145).

Bayrak Radyosu'nun yayına başlamasının ardından Kıbrıs Türk gazeteleri de radyoda yayımlanan yorum ve haberleri kendi sütunlarına aynı şekilde almak suretiyle Kıbrıs Türk toplumunu bilgilendirmeye ve haberlerin mümkün olduğunca geniş kitlelere ulaşmasına gayret göstermişlerdir (Akın, 1963);

"...Şimdi medeni dünyaya sesleniyoruz. Kıbrıs'a müşahit gönderiniz. Yapılan akla hayale sığmaz mezalimi gözlerinizle görünüz. Vahşet ve barbarlık kelimeleri EOKA çetelerinin yaptıkları mezalimin yanında çok hafif kaldığına kanaat getireceksiniz. Eski Yunan medeniyetinin varisi olduklarını söyleyen EOKA çetelerinin medeniyetle, insanlıkla, mertlikle, kahramanlıkla zerre kadar ilgileri yoktur. Bunlar gözleri dönmüş fanatik ve barbar sürülerdir. Mertlik karşısında kahpelik ve kalleslikle hareket ederler. Kıbrıs Türkü'nü imha edebilmek için her türlü şeytani çareye başvururlar. Kıbrıs Türkü bugün nefisini müdafaa etmek gibi dünyaca meşru sayılan bir hakla silaha sarılmış ve hamaset destanları yaratmıştır. Bir avuç fedai Türk mücahidi en son sistem silahlara karşı günlerce dayanmış, 30 Ağustos zaferini yaratanların torunları olduklarını ispat etmişlerdir. Türk mücahitleri gerekirse aynı kahramanlık ve cesaretle milli varlığını ve şerefini koruyacak, Atatürk'ten aldığımız bayrağı yere düşürmeyecektir. Ne mutlu Türk'üm diyene."

2. DİĞER RADYO İSTASYONLARI

Bayrak Radyosu'nun ardından adada yeni radyo istasyonları da açılmıştır. Bunlardan birisi de Kıbrıs dışından yayın yapmak üzere planlanan ve 674 KHz frekansında 9 Eylül 1964¹⁰ tarihinde yayın hayatına başlayan ve Anamur'dan yayın yaptığı için Anamur Radyosu olarak da bilinen Kıbrıs'ın Sesi Radyosu olmuştur (Aktaran: Halkın Sesi, 1964). Resmi adı Kısa Dalga A Radyosu olan radyo istasyonunun, 1964-1974 dönemindeki faaliyetleri, Genelkurmay Başkanlığı ile TRT ve PTT yetkililerinin yer aldığı Kıbrıs İşleri Planlama ve İcra Grubu (KİPİG) isimli bir kurul tarafından yönetilmiştir (Olgun, 2001: 27). Anamur'daki nizamiyesinde "Askeri Meteoroloji İstasyonu" ifadesi bulunan, Kıbrıs'la Türkiye arasında bir gönül köprüsü oluşturan ve 28 Haziran 1978 tarihine kadar yayın hayatına devam eden radyonun adadaki iletişim adresi ise "Posta Kutusu 584, Lefkoşa" şeklindedir (Veziroğlu, 2003).

¹⁰ <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/KilometreTaslari.aspx?yil=1964>

Adada faaliyete geçen bir başka radyo istasyonu ise 7 Ocak 1964 tarihinden itibaren kısa dalga 41.82 metre üzerinden 1.750 kilosaykıl güçle yayın yapan Lefke Sancak Radyosu olmuştur. Bu radyonun teknik altyapısı ise Cengiz Topel Sanat Okulu'nda görev yapan Şakir Yücel (Aval, 2009: 96) ile Nazif isimli iki öğretmen tarafından hazırlanmıştır. Okulun odalarından birisi stüdyo olarak kullanırken hemen 100 metre mesafedeki bir başka bina da bu iş için tahsis edilmiştir. Bölgede yaşayan Kıbrıslı Türklerin moralini yüksek tutmak amacıyla hazırlanan programlarda şiirlerin ve marşların yanında Türk Cemaat Meclisi ve TMT tarafından yayımlanması istenen haberler ve Kıbrıs sorunu konusunda yaşanan gelişmeler ile ilgili yayınlar da yapılmıştır. Bu radyoda piyanist ve müzik öğretmeni Arman Ratip'in annesi Jale Deniz özellikle 1963 şehitlerinin anısına her şehit için birer ağıt okumuştur (Halkın Sesi, 1964).

Kuruluş sürecinde Feriha Çürükoğlu'nun destek vererek yayınların sorumluluğunu üstlendiği, 14 Ocak 1964 tarihinden itibaren hizmete giren ve Baf'ta yayın yapmakta olan Gazi Baf'ın Sesi Radyosu da (Çakmak, 2014: 19-22) yayınına 20 Temmuz 1974 tarihine kadar devam etmiştir (Özad, 2002: 117). Gazi Baf Radyosu Bayrak Radyosu'nun Lefkoşa'da ilk deneme yayınına başlamasının ardından devreye girmiştir (Süleyman, 2016) ve Feriha Çürükoğlu hem kuruluş hem de yayın sürecinde Hüseyin İrkad'la birlikte radyoya büyük hizmetlerde bulunmuştur (İrkad, 2013: 43-47). Gazi Baf Radyosu'nda görev yapanlar arasında Hülya Salih, Pervin Cemal, Nurten Ulubatlı, Seniha Arif, Gülay Çelik ve Şansel Faik de bulunmuştur (Sayıl, 2000: 108).

Bayrak Radyosu sonrasında en uzun süreli yayın yapan radyo ise 10 Şubat 1964 günü Mağusa'da yayına başlayan Canbulat Radyosu olmuştur (Yeni Volkan, 2010). Canbulat Radyosu yayın hayatına, TMT Mağusa Sancağı'nın destek ve onayı sonrasında Kemal Pehlivan ile elektrik teknisyeni Halil Asilkan'ın eski Türkgücü binasının avlusuna radyo vericisini kurmaları ile başlamıştır (Aktaran: Mücahit Komutanları Derneği, 2001: 186). 12 ayrı radyo frekansını dinlemek üzere hazırlanan antenler bölgedeki bir caminin çatısına yerleştirilirken verici 6 ay gibi kısa bir sürede hem kısa hem de orta dalgadan yayın yapmaya başlamıştır (Kotak, 2012: xviii). Radyo için gerekli malzemeler Mağusalı Türkler tarafından temin edilmeye çalışılırken bu konuda en büyük destek Mağusa limanını inşa etmekte olan Polonya şirketinden gelmiştir (Pirgali, 2008: 44). Radyonun etki

alanı daha sonra 5 mile kadar çıkarken daha sonra da ada dışına kadar genişlemiştir (Yeni Volkan, 2010). Burada 24 saat boyunca yabancı radyo kanallarının dinlemesi sonrasında haber ve yorumlar banda alınmış ve Selçuk Veli, Ünal Sümer, Hüseyin Hes (Ertay, 2016) gibi yabancı dil bilen personel vasıtasıyla hemen tercümeleri yapılmıştır. Radyoda çalışan diğer personeller arasında zaman içerisinde Yıldray Fenercioğlu, Hüseyin Akil, Hasan Tuncel, Türkan Aytaç, Nazım Turanlı, Hanife Sermet, Hanife Koruk, Feriha Arel, Mustafa Aytaç, Mehmet Kaymak, Mustafa Eroğlu, Elvan Mehmet de yer almıştır (Aktaran: Mücahit Komutanları Derneği, 2001: 189).

172

IJSI 8/1
Haziran/
June
2015

7 Mart 1964 günü açılan bir başka radyo istasyonu ise 20 Temmuz 1974 gününe kadar yayın yapan Larnaka Doğan'ın Sesi Radyosu olmuştur (Sarıkamış, 2017). Larnaka'da yayın hayatına başlayan bu radyonun yayınları 1967 öncesinde Bahire isimli bir Kıbrıslı kadının okuduğu haberlerle devam ederken 1967-1974 yıllarındaki yayınları ise Ülkü Sarıkamış ve Süheyla Başaran tarafından yürütülmüştür (Başaran, 2017). Sadi Osman tarafından kurulan ve Sacit Nereli'nin ilk müdürlüğünü yaptığı bu radyo istasyonu için Larnaka'daki bir evin arkasında ahır olarak kullanılan bir yer tadil edilmiş ve burası 1974 yılına kadar radyo istasyonu olarak kullanılmıştır. Radyonun yönetim kurulu ise Mehmet Salih ve Süleyman Ahmet Camgöz'ün yanında Hasan O. Genç ve Sadi Osman'dan oluşmuştur. Bu arada Hasan O. Genç ve Süleyman Ahmet Camgöz radyo yayını yaptıklarından kuşkulanan Rumlar tarafından kaçırılmışlar, ardından tutuklanmışlardır; ancak Rumlar bütün çabalarına rağmen yeterli delile ulaşamayınca her ikisini de serbest bırakmak zorunda kalmışlardır (Sarıkamış, 2017). Larnaka ve civar köylerinde dinlenebilen bu radyonun yayınları da Bayrak Radyosu gibi Türkçe, İngilizce ve Rumca haberlerle desteklenmiştir (Sarıkamış, 2017). Girişte basit iki sandalye yanında duvarlarda Atatürk resmi ve Türk bayrağı bulunurken iç oda ise stüdyo olarak kullanılmıştır.

Banttan yapılan şarkı yayınları dışında Larnaka'daki radyo istasyonu devamlı canlı yayın yapmakta, burada gönüllü olarak görev alan Kıbrıs Türkleri ise gerekli malzemelerin neredeyse tamamını kendileri temin etmiştir. İlk etapta bir mikrofon ve iki teyp cihazıyla başlayan yayınlarda gündelik faaliyetlere Hüseyin Dayı isimli yaşlı bir Kıbrıslı Türk de destek vermiştir. Başta Bayrak Radyosu olmak üzere TMT'ye bağlı olarak yayın yapan bu radyo istasyonları esaret hayatı yaşayan Kıbrıs Türklerinin sağlık haberlerini, esir, tutsak veya gözaltında

tutulanlarla ilgili bilgileri ve yola çıkacaklar için hangi yolların güvenli olduğu gibi haberlerin yanı sıra; TMT karargâhı tarafından halka duyurulması istenen haberleri de aktarmışlardır. Radyonun ilk haber hazırlayıcısı, spikeri ve sunucusu ise Alper Faik Genç olmuştur. Larnaka Sancaktarlığı çerçevesinde, DAL-5 sorumluluğunda ve Sancaktar Turgut Giray'ın emriyle görev yapan radyo, bölge halkını bilinçlendirmenin yanında çeşitli parola ve şifreler kullanarak yol durumu ve baskınlar konusunda da (Aktaran: Pirgalı, 2008: 38) bilgilendirici yayınlar yapmıştır.

Zamanla Radyoda, Radyo Saati programında Halide Edip Adıvar gibi Türk edebiyatçıların romanlarının yanında Şiir Saati ve İstek Saati gibi programlar, sinyal ve fon müzikleri eşliğinde yapılmaya başlanmıştır. Özellikle İstek Saati programı hemen bütün radyo istasyonları tarafından yayımlanan bir program olmuş ve özellikle mücahitler, Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alay Komutanlığı'nda görev yapan Türkiye'den gelmiş askerler, bu askerlerin aileleri ve yakınları tarafından çeşitli şarkılar ve türkülerin çalındığı bir program olmuştur.

Bayrak Radyosu'nun hemen ardından açılan ikinci radyo istasyonu ise Sancaktar Eftal Akça ve Serdar Ziya Rızkî'nun girişimleriyle 30 Aralık 1963 tarihinde hizmete giren Limasol Sancak Radyosu olmuştur (Irkad, 2013: 43-47). Bu radyonun en büyük avantajı ise İngiliz askeri özerk üsler bölgesine yakın bir noktada bulunması olmuştur. Çünkü bu sayede gerek üslerde görev yapan Türkler vasıtasıyla ve gerekse bu üslerde atıl vaziyette bulunan çeşitli hurda malzemelerin temin edilmesiyle ihtiyaçların bir kısmı karşılanmıştır. İngiliz üs yetkililerinin kullanılmaz hale gelmiş çeşitli elektronik takımlarının yanında radyo malzemelerini de hurdaya ayırması radyo istasyonunun beslendiği ana kaynak durumunda olmuştur. Radyonun yayınları kısıtlı bir ortamda ve ancak Limasol ve çevresine ulaştırılabilmektedir. Radyoda görev yapanların tamamı ise hemen bütün radyolarda olduğu üzere amatör gönüllülerden oluşmuştur (Mehmet, 2017).

Adanın farklı noktalarında ve Anamur'da yeni radyo istasyonlarının açılmasının ardından teknik imkânları zorlanmak suretiyle ortak yayınlar yapılmasına da gayret edilmiştir. Bu ortak yayınlar o kadar zor ve kısıtlı imkânlarla yapılmıştır ki zaman zaman Bayrak Radyosu'nun yayını radyodan verilirken hemen önüne konulan bir

alıcı veya mikrofon vasıtasıyla diğer radyo yayınına aktarılmış ve dinleyiciler bütün radyoların aynı yayını yaptığı düşüncesine kapılmışlardır. 1968 yılından itibaren Bayrak Radyosu ve TRT'den sağlanan imkânlar ve çeşitli programlar sayesinde radyoda artık özellikle Ramazan ve Kurban Bayramı gibi dini günlerde farklı programlar yapılmaya başlamıştır (Naşit, t.y.,230-232).

SONUÇ

21 Aralık 1963 tarihinde başlayan Rum saldırılarının ardından nispeten daha güvenli bölgelere kaçmak zorunda kalan ve özellikle Lefkoşa çevresinde Kaymaklı ve Göçmenköy civarında çadır kentlerde yaşamaya çalışan Kıbrıslı Türklerin gerek kendi içlerinde gerekse Ada dışıyla haberleşebilmeleri ve seslerini duyurabilmeleri TMT denetim ve kontrolünde faaliyet gösteren Bayrak Radyosu aracılığıyla gerçekleşmiştir.

TMT Bayraktarlığına bağlı olarak göreve başlayan ve askeri radyo statüsündeki bütün radyolar özellikle 1964-1974 döneminde Kıbrıslı Türklerin eli ayağı, gözü ve kulağı olmuştur. Radyo, altyapı eksikliğinden teknik personel yokluğuna kadar pek çok sıkıntısı yaşasa da üstlendiği misyonu fazlasıyla yerine getirmiştir. Daha sonra merkeze bağlı olarak çok zor şartlar altında faaliyete geçen Anamur'un Sesi, Gazi Baf'ın Sesi, Lefke Sancak, Canbulat, Limasol Sancak Radyosu ve Larnaka Doğan'ın Sesi Radyosu'yla birlikte sadece haberleşme alanında değil, fedakarlık, özveri, işbirliği ve takım ruhu içerisinde hareket eden insanların dayanışma ruhunu da ortaya koyan, çaresizlikler içinde mazeretlere sığınmadan bir şeyler yapma çabası ve varlığını ispatlama kaygısıyla toplumsal yapının sağlamlaştırılması, moral ve motivasyonun güçlenmesi açısından da son derece önemli bir etki ortaya çıkarmıştır.

Bayrak Radyosu'na bağılmış gibi görünseler de bütün radyolar bağımsız ve bölgelerine has mahalli radyolar olarak görev yapmışlardır. Özellikle Anamur'un Sesi Radyosu bilgi kirliliği ve anti propaganda faaliyetlerine karşı düşünülmüş son derece stratejik bir hamle olarak kabul edilmelidir. 1974 Kıbrıs Barış Harekatı'na kadar doğaldır ki faaliyetlerin aksamadan, düzenli ve belli bir koordinasyon çerçevesinde yürütülebilmesi maksadıyla Genelkurmay Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve TRT Genel Müdürlüğü işbirliğinde ve askeri radyo statüsünde olan bütün radyolar bu tarihten sonra misyonlarını

tamamlayarak tarihteki yerlerini alırken sadece Bayrak Radyosu daha sonraki süreçte de Bayrak Radyo-Televizyon Kurumu olarak Kıbrıs Türklerinin ulusal radyo istasyonu olarak görevine devam etmiştir.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

- 1- Amerika Birleşik Devletleri CIA Archive/ Arşivi
- 2- İngiltere Foreign Office Archive/ Arşivi
- 3- Amerika Birleşik Devletleri Department of State, Central Files, POL 23-8 Cyprus Archive/ Arşivi

Basılı Kaynaklar

Atun, Hakkı, (2016). *Bir Öz Yaşam Öyküsü; Hakkı Atun'un Anıları*. Lefkoşa: Ateş Matbaacılık.

Aval, Amber Eker, (2009). *Harid Fedai'nin Anıları; Silik Sayfalar*. Lefkoşa: Sivil Savunma Teşkilat Başkanlığı Yayıncılık.

Balıkçoğlu, Osman, (2013). *Özgür İkili; Alikko ile Caher'in Öyküsü*. Londra: Hey Print&Design.

Başkaya, Yılmaz, (2016). *Kıbrıs Türk'ü ve TMT*. Lefkoşa: Galeri Kültür Yayıncılık.

BRTK, (1988). *Bayrak Radyo ve Televizyon Kurumu*, Lefkoşa.

Coşkun, Şeniz, (2011). *Televizyon Haberciliğinde Etik; KKTC'de Televizyon Haberciliğinin Etik Anlayışı Üzerine Bir İnceleme, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lefkoşa*.

Dedeçay, Servet Sami, (2009). *Kıbrıslı Türk Kadınının Eğitim Aracılığı Sayesinde Dinsel Taassuptan Sıyrılıp Çağdaş Hak ve Özgürlük Kurallarını Kabulüne, Cilt II*. Lefkoşa: Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi Yayıncılık.

Dedeçay, Servet Sami, (1988). *Kıbrıs'ta Enformasyon veya Yazılı ve Sözlü Basın, Cilt I*. Lefkoşa: Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi Yayıncılık.

Denktaş, Rauf R., (1996). *Rauf Denktaş'ın Anıları, Cilt I*. İstanbul: Boğaziçi Yayıncılık.

Eliçin, Zehra, (2013). *Kıbrıs'ta Denizi Göremeden 60'lı Yıllar*. İstanbul: Cinius Yayıncılık.

Erdim, Halil, (2010). *Lapta Türklerinin Geçmişinden Kesitler-II; Göçmenlik Yılları*. Lefkoşa: Basım yeri belli değildir.

Gürkan, Nezire, (2010). *Hayata İzler; Söyleşiler*. Lefkoşa: Işık Kitabevi.

Güvenir, Osman, (2016). *Dr. Fazıl Küçük'le Geçen Günlerim*. Lefkoşa: Selen Offset Yayıncılık

Hoşgör, M. Zeka, (2016). *Gizli Kalmamın*. Lefkoşa: Okman Printing.

Koç, Sanem, (2016). *Annem Ne Cesurmuş*. Lefkoşa: Okman Printing.

Kotak, İsmet, (2012). *Şu Bizim Kıbrıs - I: Unutulan Tarihi Gerçekler*. Lefkoşa: Ajans Yayıncılık.

176 Küçük, Fazıl, (2002). *Mücadelemizin Görkemli Günleri*. Lefkoşa: KKTC Tanıtma Dairesi.

IJSI 8/1
Haziran/
June
2015

Mengüç, Arslan, (2013). *Ben Tremeşeli Mehmet Ali*. Lefkoşa: Yayınevi belli değildir

Naşit, Engin, (Basım tarihi belli değildir.). *Nişan Yüzüğü; Limasol Direnişi*. Lefkoşa: Okman Printing.

Ömerağa, Ahmet, (2001). *Kıbrıs'ta 1974 Öncesi Eğlence Hayatımız; Törenler ve Kutlamalar*. Lefkoşa: Basım yeri belli değildir.

Özad, Murad Hüsnü, (2002). *Baf ve Mücadele Yılları*. İstanbul: AHA Yayıncılık.

Pirgali, Tüge, (2008). *Kıbrıs Adasında Yayın Yapan Türk Radyolarının 1960-1974 Yılları Arasında Kamuoyu Oluşturmadaki Etkisi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), GAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Girne*.

Sayıl, Altay (Der.) (2000). *Bayrak Bayrak Bayrak; Bayrak Radyosu'nun İlk Üç Ayında Yaptığı Tarihi Yorumlar*. Lefkoşa: Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Yayıncılık.

Yavuzalp, Ercüment, (1993). *Kıbrıs Yangınında Büyükelçilik*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Makaleler

Atun, Suna ve Fevzioglu, Bülent, (2008). "Kıbrıs Türk Milli Mücadele Tarihinde İki Moral Değer". *Birinci Uluslararası Kıbrıs Sempozyumu, Cilt I*, Ankara, 21-23.

Çakmak, Hakan, (2014). "Feriha Coşkun Çürükoğlu". *Passatempo*, (34), 19-22.

Güvenir, Osman, (2014). "Kıbrıs Türk'ünün Var Oluş Mücadelesinde Tiyatro ve Sanatın Sosyolojik ve Psikolojik Anlamdaki Yeri; TMT ile Sanatın İlişkisi Düşüncesi". *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT'nin Yeri II. Uluslararası Sempozyumu*, Lefkoşa: Kıbrıs TMT Mücahitler Derneği Yay.

Hoca, Emine, "Bir Dönem, Üç Kadın", Medya, Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği, Temmuz 2014, (9).

İrkad, Ulus, (2013). "Müzik Öğretmenim Fikret Özgün". VII. İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler Sempozyumu, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazi Mağusa, KKTC, 43-47.

İzmen, Mehmet Ali, (2010). "Bayrak Radyosu'nun Kuruluşu ve Görev Alamam". *Emekliler Dergisi*, Kıbrıs Türk Emekliler Cemiyeti Yayıncılık, (17), 45

İzmen, Mehmet Ali, (2009). "Bayrak Radyosu'nun Kuruluşu ve Görev Alamam". *Emekliler Dergisi*, Kıbrıs Türk Emekliler Cemiyeti Yayıncılık, (3), 22-23

Kanatlı, Hüseyin, (2011). "Antendeki Bayrak, Medya", Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği, (3), 14-15

Koç, Sanem, (2015). "Her Şeyi Anneme Borçluyum.", Lefkoşa, Lefkoşa Türk Belediyesi, Yıl 2, (8), 10.

Olgun, Aydın, (2001). "Kıbrıs'ın Sesi Radyosu". *Güvenlik Kuvvetleri Dergisi*, 46, 27.

Tolgay, Ahmet, (1990). "Sancaktar Kale Bey", *Güvenlik Kuvvetleri Dergisi*, 10, 39.

Tuzcu, Aysun Ulutuğ, (2013). "Babam Üner Ulutuğ". VII. İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler Sempozyumu, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazi Mağusa, KKTC, 75-78

Sürelî Yayınlar

Akın

Emekliler Dergisi

Güvenlik Kuvvetleri Dergisi

Haberdar

Haber Postası

Haber Kıbrıs

Halkın Sesi

Kıbrıs

Kıbrıs Postası

Lefkoşa

Medya

Meydan Kıbrıs

Milliyet

Passatempo

Ortam

Star Kıbrıs

Yenidüzen

Yeni Volkan

Sözlü Tarih Çalışması

178

IJSI 8/1
Haziran/
June
2015

- 1- Bayrak Radyosu'nun ilk programcılarında Hüseyin Kanatlı ile 17 Mayıs 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.
- 2- Bayrak Radyosu'nun ilk programcılarında Sevil Emirzade ile 14 Nisan 2016 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.
- 3- Eski TMT mensubu Kamil Özkaloğlu ile 12 Nisan 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.
- 4 - Kıbrıs Türk Basın Konseyi ve Kıbrıs Türk Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu üyeliği yapan Meral Ertürk ile 15 Temmuz 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.
- 5- Bayrak Radyosu'nun ilk programcılarında Sevilay Direkoğlu ile 28 Mayıs 2015 tarihinde Boğaz/Girne'de yapılan görüşme.
- 6- Bayrak Radyosu'nun ilk programcılarında Güzide Tunç ile 12 Nisan 2015 tarihinde Lefkoşa'daki evinde yapılan görüşme.
- 7- Hüseyin Hes'in oğlu Adnan Ertay'la 11 Ekim 2016 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.
- 8- Larnaka Doğan'ın Sesi Radyosu spiker ve programcılarında Ülkü Sarıkamış ile 8 Mart 2017 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.
- 9- Larnaka Doğan'ın Sesi Radyosu Süheyla Başaran ile 15 Mart 2017 tarihinde Boğaz/Girne'de yapılan görüşme.
- 10- Limasol göçmeni Konce Mehmet ile 14 Şubat 2017 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.
- 11- Birsen Şemsettin ile 4 Kasım 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.
- 12- Bayrak Radyosu'nun ilk teknisyenlerinden Önel Aktolga ile 2 Mart 2017 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.
- 13- Eski TMT mensubu Fuat Veziroğlu ile 16 Kasım 2003 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

- 14- Gazi Baf'ın Sesi Radyosu'nun ilk programcılarında Aysel Süleyman ile 1 Mart 2016 tarihinde Melbourne/Avustralya'da yapılan görüşme

Elektronik Kaynaklar

http://haberkibris.com/mob_n.php?n=zeka-bey-aday-olacagim-bayraktar-da-olursaniz-kan-akar-dedi---2012-04-10, (Erişim Tarihi 12.05.2017)

<http://www.brt.gov.nc.tr/brt/tarihce.htm>, (Erişim Tarihi 12.05.2017)

<http://www.anamurunesesi.com/YANSAYFA/egitimkosesi/bayrak-kamil-ozkaloglu.htm>, (Erişim Tarihi 20.05.2017)

<http://www.trt.net.tr/Kurumsal/KilometreTaslari.aspx?yil=1964>, (Erişim Tarihi 25.05.2017)

Diğer Kaynaklar

- 1- Cyprus Broadcasting Corporation, *Chapter 300 A of the Laws;1959 Edition*, Government of Cyprus, Londra, 1959.
- 2- Ahmet Yusuf Atamsoy'dan alınan 15 Ocak 2012 tarihli bilgi notu
- 3- O dönemde özellikle Dr. Fazıl Küçük'le beraber hareket eden Osman Güvenir'den alınan 3 Haziran 2005 ve 20 Temmuz 2005 tarihli bilgi notu.

SUMMARY

The Republic of Cyprus established in 1960, 16TH August under the guarantee of Turkey, Greece and the United Kingdom unfortunately doesn't last long, and gets demolished in 21st December 1963 since the Archbishop Makarios takes the newly-established country to be a springing means on the way of Megali Idea and Enosis due to the Akritas Plan designed by PolicaRpos Yorgacis aiming to erase all the Turkish Cypriots living on the island. Despite the fact that Enosis and Megali Idea obsession of both Greek, and Greek Cypriot society comes to the surface especially after 1955, 1st April with the assault and bombing attacks of EOKA terrorist organization led by former Greek officer Georges Grivas, some people have thought that the newly-established country would solve all the dispute and the conflicts on the island. Unfortunately the efforts and the activities towards Enosis guided by the Archbishop and the President Makarios, and the Minister of Domestic Affairs; Policarpos Yorgacis who used to be a bloody-handed EOKA member continue with no hesitation. The Republic of Cyprus has, then, collapsed, the island has gotten divided into two parts, and the Turkish Cypriots have started immigrated to the safer spots of the island so as to protect their lives, honor and the properties. Then the Turkish Cypriots once more comes face to face with the agony, tears, migration and a variety of the embargoes. Lefkoşa (Nicosia) for instance turns to be a tent village all of a sudden, and by the help of Turkey, and especially of the Red Crescent Society of Turkey, the new prefabrique villages, the tent villages such as Göçmenköy, and Hamitköy come to the surface. The Turkish Cypriot society leaves everything they have behind such as all their immovable properties, homes, financial powers, memoirs, and all. While this unfortunate people are trying to survive, almost no one in the world is aware of what's happening on the island. Turkish society has no connection, and the communication with the outer world so as to announce and to declare their positions, agony, merciless attacks, and the tyranny they face. The only radio station of the Republic of Cyprus has got grasped by the Greek Cypriot ones, and they start making programs against the Turkish Cypriots, and making disinformation towards the outré world and the West. As soon as the Turkish Cypriot leadership comes to the decision that they need a radio station in order to make programs and the propaganda hearings in order to stop the Greek Cypriot one, they push the button and the first attempts turn to be heard and listened to in the vicinity of Kyrenia Gate in Lefkoşa, and the first successful broadcasting comes to the air two days later after the first attempts in 1963, 21st December. Because the Cyprus Broadcasting Corporation is under the control of the Greek Cypriots, the Turkish Cypriots make their voices hear not only on the island but also abroad, and manage to establish firstly the Bayrak Radio, then the others on the island. Bayrak Radio Station is certainly a military station ruled by Turkish Resistance Organization (TMT), and this one established in Lefkoşa is followed by the other radio stations established in Larnaca, Limassol, Lefka,

Famagusta, and Paphos having the names such as Mağusa Canbulat Radyosu, Larnaka Doğanın Sesi Radyosu, Lefke Sancak Radyosu, Gazi Baf Sancak Radyosu, Limasol'un Sesi Radyosu. Out of all these radio stations, only one named Kıbrıs'ın Sesi, Anamur Radyosu, Kıbrıs Radyosu or Mücahidin Sesi Radyosu has got established not in Cyprus but in the southernmost point of Turkey, Anamur not to be monitored, observed, and not to be noticed by the Greek Cypriots and BY the third parties. This scientific study will mainly focus on the Bayrak Radio Station, and the other military Turkish Cypriot radio stations served starting from 1963 up to mainly 1974 period in Cyprus.

